

NIKOLOZ BARATASHVILI, "I FOUND A TEMPLE"

ნიკოლოზ ბარათაშვილი, „ვპოვე ტაძარი“

GURAM BAKHTADZE

Associate Professor of Shota Rustaveli
State University, Batumi, Georgia
ORCID:0000-0003-0643-3520
guram.bakhtadze@bsu.edu.ge
+995 593 91 70 55

Abstract

It is known that the fiction, written by representatives of different nations, in its own way depicts the historical events and facts, reflects the general mood of the nation. This feature of literature was most clearly manifested in romanticism. This well-known truth was revealed with all clarity in the lyrics of Nikoloz Baratashvili, who is rightfully one of the most national Georgian poets.

One of the brightest works by Nikoloz Baratashvili is the poem "I Found a Temple", which in literary criticism is perceived mainly as an example of love lyrics. However, some critics usually avoid discussing this poem. Such indifference shown to this masterpiece by this category of scientists, in our opinion, is a reaction to the pessimism shown at the end of the poem, since it is rather difficult to share the extreme skepticism of the genius creator (what is conveyed in the last stanza of the poem).

The topic for discussion of the present article is the poem "I Found a Temple". The main attention is paid to the versatility of the poem; in the article it is noted that "I Found a Temple" echoes the concept of V. Solovyov, according to whom, "for romantics, everything historically valuable has acquired a three-dimensional character: 1. personal, 2. national, 3. universal" (Evnidze, 1983, p. 19). Accordingly, in the foreground of this poem there is a reader's acquaintance with the momentary bliss of the lyrical hero and a hint that a person has moments of complete happiness in life, what, unfortunately, is temporary, short-lived and he ultimately becomes a victim of loneliness.

In the main part of the article, attention is shifted to the background of the poem and it is noticed that the spiritual mood of the lyric hero reflects the spiritual state of the entire Georgian people in the 30s of the last century, what was the result of the most difficult political events in the history of Georgia. In particular, the poem "I Found a Temple" expresses the disappointment of the Georgian people after the abolition of the Kartli-Kakhetian kingdom by Russia. More precisely, it is a response to the abolition of the autocephaly of the Georgian Apostolic Church by the Russian authorities in 1811.

This opinion is one of the versions of the literary analysis of the poem, and how it will be perceived by Georgian literary critics is a question for the future.

Keywords: Baratashvili, Loneliness, Love, Romanticism, Multiplane, Autocephaly, Spiritual mood.

გურამ ბახტაძე

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
 ასოცირებული პროფესორი, ბათუმი, საქართველო
 ORCID:0000-0003-0643-3520
guram.bakhtadze@bsu.edu.ge
 +995 593 91 70 55

აბსტრაქტი

ცნობილია, რომ ამა თუ იმ ერის მხატვრული ლიტერატურა თავისებურად იმეორებს ერის ისტორიულ მოვლენებსა და ფაქტებს, აირეკლავს ზოგადეროვნულ განწყობას. მწერლობის ეს სპეციფიკური თავისებურება რომანტიზმმა უფრო მკაფიოდ წარმოაჩინა. ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლირიკაში ეს ცნობილი ჭეშმარიტება მთელი სიცხადით გამოვლინდა. ამდენად, სრულიად სამართლიანად მოიხსენება ნიკოლოზ ბარათაშვილი ყველაზე ეროვნულ ქართველ პოეტთა შორის.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემოქმედებაში ერთ-ერთი გამორჩეული ადგილი უჭირავს ლექსს „ვპოვე ტამარი“, რომელიც სალიტერატურო კრიტიკაში, ძირითადად, სატრფიალო ლირიკის ნიმუშად მოიაზრება. კრიტიკოსთა ერთი ნაწილი კი, საერთოდ არიდებს თავს დასახელებული ლექსის განხილვას. ამ კატეგორიის მკვლევართათვის აღნიშნული შედეგის მიმართ გამოვლენილი უყურადღებობა, ჩვენი აზრით, განპირობებულია ლექსის ფინალში გამოვლენილი პესიმიზმით. რადგანაც რთულია გაიზიარო გენიოსი შემოქმედის უკიდურესი სპეტიციზმი (რაც ლექსის უკანასკნელ სტროფში გამოსჭვივის.)

ჩვენი სტატიის მსჯელობის საგანს სწორედ „ვპოვე ტამარი“ წარმოადგენს. უპირველესად, ყურადღება გამახვილებულია ლექსის მრავალპლანიანობაზე. სტატიაში აღნიშნულია, „რომ ვპოვე ტამარი“ ეხმიანება ვლ. სოლოვიოვის კონცეფციას, რომლის თანახმადაც „რომანტიკოსთათვის ყველაფერმა ისტორიულად ღირებულმა, სამსახოვანი ხასიათი შეიძინა: 1. პიროვნული, 2. ეროვნული, და 3. უნივერსალური“ (ევენტიე, 1983:19). შესაბამისად, ამ ლექსის პირველი პლანი მკითხველს აცნობს ლირიკული გმირის ბედნიერების წამიერ გაელვებას და მინიშნებულია, რომ ადამიანს აქვს სრულფასოვანი ბედნიერების მომენტი ცხოვრებაში, მაგრამ ეს დროებითია, წამიერია და საბოლოოდ მაინც მარტოსულობის მსხვერპლი ხდება.

სტატიის ძირითად ნაწილში გადატანილია ყურადღება ლექსის მეორე პლანზე და გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ლირიკული გმირის სულიერი განწყობა ასახავს მე-19 საუკუნის 30 - იანი წლების მთელი ქართველი ერის სულიერ მდგომარეობას, რაც იყო შედეგი იმ მეტად მძიმე პოლიტიკური მოვლენებისა, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა აღნიშნული პერიოდის საქართველოს ისტორიაში. კერძოდ, „ვპოვე ტამარი“ გამოხატავს რუსეთის მიერ ქართლ-კახეთის სამეფოს გაუქმების შემდეგ, ქართველი ხალხის იმედგაცრუებას. უფრო კონკრეტულად კი ეხმიანება 1811 წელს რუსეთის ხელისუფლების მიერ ქართული სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის გაუქმების ფაქტს

აღნიშნული მოსაზრება ლექსის ლიტერატურული ანალიზის ერთ-ერთ ვერსიას წარმოადგენს და როგორ მიიღებს მას, ქართული სალიტერატურო კრიტიკა, ეს მომავლის საქმეა.

საკვანძო სიტყვები: ბარათაშვილი, მარტოსულობა, სიყვარული, რომანტიზმი, სულიერი განწყობა.

შესავალი

ნიკოლოზ ბარათაშვილის პოეზია ერთი მთლიანობაა, დაწყებული ლექსით - „ბულბული ვარდზედ“, „სულო ბოროტო“-თი დამთავრებული. ამასთანავე თითოეულ ლექსს გააჩნია საკუთარი „ავტონომიური“ ლიტერატურულ-ესთეტიკური ღირებულება და ასევე კონტექსტური ფუნქცია პოეტის ლირიკაში. სადაც უმთავრესი ადგილი მიეზის ციკლის ლექსებს უჭირავთ. „ვპოვე ტაძარი“ ამ ციკლის ლექსებს შორის განსაკუთრებულია. „ხმა იდუმალში“ პოეტს შინაგანი ხმა ჩასჩიჩინებს - „ემიე ყრმაო, შენ მხვედრი შენი, ვინძლო იპოვო შენი საშვენი!“ და, მართლაც, იწყება ძიება მთაწმინდაზე, მტკვრის სანაპიროზე, უდაბნოში და აი, ლირიკული გმირი პირდაპირ გვეუბნება: „ვპოვე ტაძარი შესაფა[ე]რი“. ამრიგად, როგორც ლექსის სათაური და მისი პირველი სტრიქონი გვეუბნება: ავტორს უპოვია ის, რასაც აქამდე ეძებდა (როგორც აკაკი წერეთელს -- „სულიკოში“.) -

- ვპოვე ტაძარი შესაფარი, უდაბნოდ მდგარი;

უდაბნოში „მდგარ“ ტაძარში დაუსადგურებია არამქვეყნიურ, ღვთიურ მშვენიერებას, რომელმაც ავტორს სამოთხისეული ნეტარება მიანიჭა. თუმცა ეს განცდა წამიერი აღმოჩნდა და პოეტი უკიდურეს სასოწარკვეთილებას მიეცა. წინამდებარე სტატიის მიზანია განმარტოს: რის სახე-სიმბოლო შეიძლება იყოს „უდაბნოში მდგარი ტაძარი“ და რას შეეძლო მისი გაქრობა-გაუჩინარება.

მეთოდები

კვლევა ძირითადად ეფუძნება ჰერმენევტიკულ, შედარებით და ისტორიულ მეთოდებს. მასალად აღებულია ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემოქმედება. კერძოდ ლექსი „ვპოვე ტაძარი“ და მის შესახებ არსებული ლიტერატურული გამოკვლევების გარკვეული ნაწილი.

შედეგები

კვლევის შედეგები მოკლედ შეიძლება ასე ჩამოვაყალიბოთ: „ვპოვე ტაძარი“ მრავალპლანიანი ლირიკული ქმნილებაა. მისი იდეა სხვადასხვაგვარად შეიძლება გავიაზროთ: პირველი - სიყვარული ასაზრდოებს პოეტის ბედნიერების განცდას; მეორე - ადამიანს ეძლევა შესაძლებლობა - შეიგრძნოს, განიცადოს სრული ბედნიერება, თუმცა მარტოსულობა გარდაუვალია. მესამე - „ვპოვე ტაძარი“ პოეტურად იმეორებს ქართული სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის გაუქმების ისტორიას.

მსჯელობა

ლირიკული გმირი უსაზღვროდ ბედნიერია. იგი ამქვეყნიურ სამოთხეში მოხვდა; მყუდრო გარემო ყოველთვის იზიდავს ნიკოლოზ ბარათაშვილს; აქვე აღვნიშნავთ, რომ სხვათა შორის, მას სწამს, რომ სამოთხე ამ ქვეყნადაც შეიძლება ააშენოს ადამიანის კეთილშობილურმა ბუნებამ: „ამა სიამით, ნეტარებით, ესრეთ აღვსებულს, მეგონა, ვხედავ სასუფეველს, აქ დაშენებულს!“ გავიხსენოთ აგრეთვე, სტრიქონები ლექსიდან - „რად ჰყვედრი კაცსა“: „და კაცთა შორის, ვით კერძოსა ღვთაებობისა, რად გრწამს არ იყოს საუკუნო მადლი ტრფობისა“ (ქართული მწერლობა, 1992:581,587).

მწირი, ყარიბი, სუფია, ბედუინი, მოგზაური ეს ყველა სიტყვა მიესადაგება მის მამიებელ სულს. სოფლის ბრუნვით დაღლილი, განმარტოების მოსურნე პოეტი შესანიშნავად გრძნობს თავს ტაძარში, რომელიც დგას იქ, „სადა არა არნ ყოვლადვე ჳმად ძეთა კაცთაჲ, სადა არს მშვედობაჲ და ყუდროებაჲ დიდი, სადა-იგი არა არს ჟღავილი, დამაბრკოლებელი ცრემლთაჲ, არცაღა კუალად სიმრავლეჲ და დამაბრკოლებელი ტირილისაჲ“ (www.nplg.gov.ge/gwdict/index). იცის ამ ყველაფრის ფასი და უსაზღვროდ ბედნიერია. მადლიერების გამოსახატავად მზადაა გუნდრუკის ნაცვალდ სიყვარული შესწიროს უფალს და, საკურთხეველად კი - თავისი გული და სული გამოიყენოს:

მუნ გუნდრუკის წილ შევსწირავდი წმიდას სიყვარულს,

რომლის საკურთხად დავსდები მე ჩემს გულს და სულს;
მაგრამ, სამწუხაროდ, ლირიკულ გმირს აქაც მოაკითხა საწუთროს სიმუხთლემ - ის ხომ დიდხანს არავის ახარებს:

„მაგრამ საწუთრო განა ვისმეს დიდხანს ახარებს?
განქრა ტაძარი დ და უდაბნო ჩემდა მდუმარებს.“

(ქართული მწერლობა, 1992:587).

„განქრა ტაძარი“ და სამუდამო სიმარტოვე დაეუფლა პოეტის სულს. მას შემდეგ ნეტარება აღარ გაჰკარებია და მის ნაცვალდ სევდა და წყვიადი უკორტნის გულს. რა მოუვიდა ტაძარს, რამ დაარღვია იგი. რა იყო ამ ყველაფრის მიზეზი? იქნებ ტაძარი დროის სრბოლამ გააცამტვერა. კვლავინდებურად მწირი და მიუსაფარი პოეტი თვითონვე პასუხობს ამ კითხვას: - „არა, მოსძაგდა მას სოფელი ცრუ და მუხთალი!“ (ქართ. მწერლობა, 1992:581).

მას შემდეგ თვით სიყვარულმაც კი ვეღარ აუგო ავტორს მსგავსი „ტაძარი“. სამუდამოდ მიეცა უკიდურეს სულიერ სიმარტოვეს.

როგორც ვხედავთ, ლექსი ალევორიული ხასიათისაა. უდაბნოში აგებული ტაძარი პოეტის ნატვრის აღსრულებაა, მისი „საშვენი“ ამქვეყნიური მხვედრის პოვნაა. მაგრამ დასანანია, რომ ეს საოცნებო გარემო „ევემერული“ აღმოჩნდა. აქ ასახული დროებითი სულიერი განსვენება, პოეტის ისედაც ხანმოკლე ცხოვრებაში წამიერ სასიამოვნო გაელვებას წარმოადგენს.

ამრიგად, ნიკოლოზ ბარათაშვილი გვთავაზობს ადამიანის ცხოვრების ფილოსოფიურ მოდელს: რომ თითოეულ ჩვენგანს გვეძლევა საფუძველი ამალეებული, ბედნიერი ცხოვრებისათვის და შეიძლება კიდევ განვიცადოთ ეს. მაგრამ მუდმივად ამის შენარჩუნება წარმოუდგენელია. ეს ის „წამია“, რომლის შესახებ დაახლოებით ნახევარი საუკუნის შემდეგ აკაკი წერეთელი ლექსში - „ქებათაქება“, იტყვის:

„შენ, რომლის ერთ წამს, იმ სანეტაროს,

მზა ვარ, სიცოცხლე მთლად ვანაცვალო!“ (<http://kids.ge/poesy>)

მაგრამ, სამწუხაროდ, აუცილებლად დგება ჟამი დასასრულისა და საბოლოოდ ადამიანი განწირულია სულიერი სიმარტოვისათვის. ეს იდეა ამ მრავალპლანიანი ლექსის პირველი პლანი, ხოლო მეორე პლანი ეროვნული საფუძველითაა ნასაზრდოები და მის შესახებ სტატიის მეორე ნაწილში იქნება საუბარი.

ზოგადად, ქართული ლიტერატურის ისტორიაში „ვპოვე ტაძარი“, ძირითადად, სტრფიალო ლირიკის კონტექსტშია განხილული. კრიტიკოსების ერთი ნაწილი კი, საერთოდ არიდებს თავს ამ ლექსის ლიტერატურულ ანალიზს. ამ კატეგორიის მკვლევართათვის აღნიშნული შედეგის მიმართ გამოვლენილი უყურადღებობის მიზეზი, ჩვენი აზრით, ლექსის ფინალში გამოვლენილი პესიმიზმია. რადგანაც მკვლევარებს უჭირთ გაიზიარონ შეხედულება გენიოსი შემოქმედის უკიდურესი სკეტიციზმის შესახებ და დაასკვნან, რომ ნიკოლოზ ბარათაშვილი, ვინც ასე დაბეჯითებით გვეუბნება: „არც კაცი ვარგა, რომ ცოცხალი მკვდარსა ემსგავსოს“, - ადამიანს საბოლოოდ უკიდურეს სულიერ მარტოობას უწინასწარმეტყველებს. (რაც ლექსის უკანასკნელ სტროფშია გადმოცემული.)

ხოლო სატრფიალო ლირიკის ნიმუშად ვინც მოიაზრებს აღნიშნულ ლექსს, მათი თვალსაზრისი ნაწარმოების იდეის შესახებ არსებითად ემსგავსება ერთურთს და დაახლოებით ასე გამოიყურება: „ასეთი სიყვარულის გრძნობაც პოეტისათვის ამ „საძაგელ ცხოვრებაში“ მხოლოდ წამიერი აღმოჩნდა. ასეთმა სიყვარულმაც ვერ მოუპოვა მას სიმშვიდე. „საწუთრო განა ვისმე დიდხანს ახარებს?“ პოეტისათვის ამ სიყვარულის ნაშთი და კვალი „მოისპო მსწრაფლად“ (ზანდუკელი, 1972:279).

მკვლევარები ასევე ცდილობენ გაარკვიონ: რა იყო პოეტის ცხოვრებაში ის მოვლენა, რომელმაც დროებით მაინც ასეთი სიხარული, სულიერ შვება მიანიჭა ღრმად მორწმუნე ლირიკულ გმირს? თუმცა ამ ბიოგრაფიული ფაქტის აღმოჩენას, ლექსის საბოლოო იდეის განსაზღვრისათვის, გადამწყვეტი მნიშვნელობა არა აქვს. არსებობს მოსაზრება, რომ ეს ის

პერიოდი, როცა პოეტს სასიყვარულო ურთიერთობა ჰქონდა ეკატერინე ჭავჭავაძესთან და ისიც სიყვარულითვე პასუხობდა; თუმცა აღნიშნული ლექსის იდეას სატრფიალო ისტორიით თუ შემოვსაზღვრავთ, მაშინვე დავავიწროებთ მის ლიტერატურულსა და ესთეტიკურ მნიშვნელობას. უპრიანია ლექსი სხვა ასპექტითაც განზოგადდეს.

ზოგიერთი მკვლევარი ტაძარს პირდაპირ უკავშირებს პოეტის რწმენას. მაგალითად: „რატომ მოისპო ყარიბი მგოსნის თავშესაფარი, რატომ გაცამტვერდა მისი უკანასკნელი იმედი? ნუთუ წუთიერმა, ამსოფლიურმა („დრომან“) სძლია მარადიულს („უქრობელს“) და ამიტომაც „მოისპო მისი ნაშთი და მისი კვალი“. - არა, ამბობს პოეტი. - უბრალოდ, სულიერებისა და ღვთიურობისაგან დაცლილ ამ ცრუ და მუხთალ წუთისოფელში მისი ადგილი არ არის და ქვეყნად მისგან მხოლოდ დამქრალი ცეცხლი რჩება. ტაძრის გაუჩინარებასთან ერთად ქრება „ზენაართ სამყოფთან“ შერწყმის უკანასკნელი იმედიც და პოეტი, როგორც ცოდვილი კაცობრიობის ღვიძლი შვილი, რომელსაც არ ჰყოფნის ზეციური ზეთი თავისი სულის ლამპრის ასანთობად, მწარედ გოდებს ნაოცნებარისაგან ესოდენ დაშორებული ხვედრის გამო“ (ბარათაშვილი, 2009:144).

თუ ტაძრის აღმოჩენა-გაქრობას გადატანითი მნიშვნელობით გავიგებთ და ამ ლირიკულ პასაჟს პოეტის რწმენის სისუსტის გამოხატულებად განვიხილავთ, არც ამგვარი მოსაზრება იქნებოდა მსოფლიო დონის რომანტიკოსი პოეტის აზროვნების შესაბამისი დასკვნა. პირიქით, ასეთი ინტერპრეტაცია უგულვებელყოფს ლირიკული გმირის მსოფლხედველობის საფუძველს - ქრისტიანობას; დაგვაშორებს ლექსის იდეისაგან და პოეტის ინტერესთა სფეროსაც არაადეკვატურად წარმოგვიდგენს. ნიკოლოზ ბარათაშვილის რწმენის სისუსტეზე საუბარი არამც და არამც არ არის გამართლებული. მისი ლირიკის ლაიტმოტივი სწორედ უფაქიზესი რწმენა და ქრისტიანული მსოფლხედვაა.

უნდა აღინიშნოს, რომ „ვპოვე ტაძარი“- რომანტიკული პოეზიის კლასიკური ნიმუშია. ამიტომ მისი მეცნიერული ინტერპრეტაციის ალტერნატიული ვერსიების არსებობაც მისაღები და დასაშვებია. სწორედ აქედან ამოვდივართ, როცა თავს ვაძლევთ უფლებას ამ ნაწარმოების იდეა უფრო ემპირიული მზეხებით ავხსნათ და თავი ავარიდოდ ზოგად დებულებებსა და მსჯელობას, სადაც ახლებური მეტაფორული მეტყველებით, კიდევ უფრო გაბუნდოვანებულია ლექსის ნამდვილი სათქმელი. ის რაც სინამდვილეში უნდა განზოგადდეს; ის, რაც უნდა დაინახოს ჩვეულებრივმა მკითხველმა.

ცნობილია, რომ ქართული რომანტიზმის თავისებურება სწორედ მის ეროვნულ ხასიათშია გამოვლენილი; ამ მხრივ ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემოქმედება საუკეთესო მაგალითია. ვახტანგ კოტეტიშვილი ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლირიკაში გამოხატული ეროვნული ტენდენციის შესახებ აღნიშნავს: „ერი ეს არის უდიდესი შემკრებლობითი პიროვნება და ნიკოლოზ ბარათაშვილის პიროვნულ სამყაროში ქართველი ერის სიცოცხლე არის წარმოდგენილი, როგორც არსებობის პირობა, აზრი და მორალური ატმოსფერო. ისე, რომ პოეტის ლირიკაში ჩვენ ვხედავთ ვიწრო პიროვნულ განცდებს კი არა, არამედ გაფართოებულს, ეროვნულს, რომელიც პიროვნულად არის ქცეული. ამ ლირიკის წარმოშობის მიზეზები უმთავრესად ქართველი ერის მდგომარეობის წიაღში უნდა მოიძებნოს“ (კოტეტიშვილი, 1959:120). ...კოტეტიშვილი არაერთგზის უბრუნდება ამ საკითხს, რათა ცხადი გახადოს, რომ ნ. ბარათაშვილი ქართველი ერის გულის ნადებს, მის სევდას სიხარულსა და მისწრაფებას გამოხატავს. კოტეტიშვილის მოსაზრება ილია ჭავჭავაძის კონცეფციის - პოეტს „ცა ნიშნავს და ერი ზრდის“ - მეცნიერული ინტერპრეტაციაა. რასაც ეფუძნება მკვლევრის თვალსაზრისი, რომლის თანახმადაც - ეროვნული იდეა ნიკოლოზ ბარათაშვილის „არსებობის ფაქტორი, სიხარულისა და მწუხარების, პოეტის სიცოცხლისა და შემოქმედების შთამაგონებელი წყაროა“ (კოტეტიშვილი, 1959:126).

როგორც ითქვა, ქართული რომანტიზმის თავისებურება სწორედ მის ეროვნულ ხასიათშია გამოვლენილი; ამ მხრივ ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემოქმედება საუკეთესო მაგალითია. მკვლევარი იუზა ევგენიძე რომანტიზმის ტიპოლოგიური თავისებურებების

შესახებ მსჯელობისას აღნიშნავს: „რომანტიკოსთათვის, ვლ. სოლოვიოვის სიტყვებით, ყველაფერმა ისტორიულად ღირებულმა, სამსახოვანი ხასიათი შეიძინა: 1. პიროვნული., 2. ეროვნული, და 3. უნივერსალური. საერთო-საკაცობრიო მიზანი რომანტიკოსთათვის ცალკეული ინდივიდუუმის მიერ უნივერსალური ბედნიერების წვდომაა“ (ევგენიძე, 1983:19). განსახილველი ლექსის უნივერსალური იდეა ცალკე მსჯელობის საგანია. სტატიის ფორმატიდან გამომდინარე, ამ კუთხით არ გავაგრძელებთ საუბარს და ეროვნული საფუძვლის შესახებ მსჯელობით შემოვიფარგლებით. თუმცა ნაწარმოები უნივერსალური იდეებითაც საკმაოდაა დატვირთული და მსოფლიო სევდის კიდევ ერთი ორიგინალური გამოხატვაა.

მართალია, ლექსი „ვპოვე ტამარი“ ადამიანური დილემის, მართოსულობის დაუძლეველობის ნარატივითაა სტრუქტურირებული, მაგრამ მისი იდეის სიღრმისეული გააზრებისათვის, აუცილებელია აღნიშნული შედეგური ეროვნულ ჭრილში განვიხილოთ. მით უფრო, რომ ამის შესაძლებლობას გვაძლევს ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლირიკაში გამოვლენილი ინტერესი საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის თემისადმი. რომელსაც მის შემოქმედებაში თხზულებათა მთელი ციკლი ეძღვნება: „ბედი ქართლისა“, „სუმბული და მწირი“, „საფლავი მეფის ირაკლისა.“ მეორე მხრივ, საკამათო არ არის რომანტიკოსი პოეტის შემოქმედებითი კავშირი ერის სულიერ განწყობასთან.

ბარათაშვილის ლექსში „მერანი“ ერთხელაც არაა ნახსენები სიტყვა საქართველო, თუმცა არავის ეპარება ეჭვი, რომ ლირიკული გმირის განწყობა ქართველი ერის სულიერი მისწრაფებითაა განპირობებული. სხვა რომ არაფერი ვთქვათ, ქართული რომანტიზმის თავისებურებად საყოველთაოდაა აღიარებული ეროვნული ხასიათი. (იხილეთ: ევგენიძე იუზა, „ქართული რომანტიზმის საკითხები“, თსუ-ს გამომცემლობა, თბ., 1983. (გვ. 37-82); მანანა კაკაბაძე, „ქართული რომანტიზმის ეროვნული საფუძვლები“. თბ., 1983; ზ. კიკნაძე, „ცეცხლი და ბურუსი“, თბ. მეტევიდრეობა, 2015 წ. (გვ.105-126) და სხვა.)

არ შევცდებით, თუ ვიტყვით, რომ ლექსი აქტიურად ეხმიანება საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის პრობლემას. კერძოდ, გამოხატავს რუსეთის მიერ ქართლ-კახეთის სამეფოს გაუქმების შემდგომ, ქართველი ხალხის იმედაცრუებას. უფრო ზუსტად კი - 1811 წელს ქართული სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის შეჩერების ფაქტის ალევგორიულ-მეტაფორულ ნარატივს წარმოადგენს.

ჩვენ კარგად ვიცით ბარათაშვილის პოეზიის უმთავრესი ღირსება, რომელსაც თავის დროზე აკაკი წერეთელმა და ილია ჭავჭავაძემ გაუსვეს ხაზი. აკაკის თქმით: „ნიკოლოზ ბარათაშვილი დაუპირისპირდა ცნობილ ქართულ ბოდბელის ანდაზაში გამოთქმულ სტერეოტიპულ აზროვნებას: „თუ მე აღარ ვიქნები, ქვა ქვაზედაც ნუღარა ყოფილაო“. აკაკის თქმით, ბარათაშვილმა შეძლო ეს ბრმა სარწმუნოება განეგდო და სიცოცხლის საზრისის პოვნაში მოგვევლელებოდა. „მიაგნო ამ აზრს, მოავლო ხელი და მოინდომა **სოფლის რგება და მისი ხალხის ბედნიერება.**“

ბარათაშვილისათვის უცხოა პირადი მწუხარება; იგი ყოველთვის საზოგადო ჭირზე ლაპარაკობს. აქედან გამომდინარე, უდაბნოში აღმოჩენილი ტამარი ერთმორწმუნე რუსეთთან დამეგობრება და დროებითი სიმშვიდის ხანა - 1783-1801 წლების შუალედი შეიძლება იყოს. ხოლო ტამრის გაქრობა - შემდგომი პერიოდის მოვლენები: ქართლ-კახეთის სამეფოსა და ავტოკეფალიის გაუქმებას უნდა გულისხმობდეს.

ამ მოსაზრებას საფუძველს ასევე უმყარებს გურამ ასათიანის შეხედულებაც, რომელიც მან „**ვპოვე ტამარის**“ მხატვრულ სახეთა ბიბლიურ წარმომავლობაზე მსჯელობისას გამოთქვა: „ის, რაც ლექსის დასაწყის სტროფებში მარადიულობის წამიერ ილუზიას გვიქმნის, უღმობლად, უნაშთოდ სამუდამოდ დამსხვრეულია, გაუქმებულია ლექსის დასასრულს:

„მოისპო მსწრაფლად მის ნაშთი და მისი კვალი!

...დამშთა მე მხოლოდ მისს ლამპრისგან ცეცხლი დამქრალი!“

„ვპოვე ტაძარის“ ტრგიკული ინტონაცია გამოხატავს ქრისტიანობის მიერ საუკუნეთა მანძილზე ნაგები დიადი შენობის საბედისწერო დამხობას, რომლის შემდეგ დატოვებული სიცარიელე და წყვდიადი ახალ სინათლეს, ახალ რწმენას უნდა შეეგოს“ (ასათიანი, 1969:6). მკვლევარს თითქოს მივყავართ ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიის თემამდე და განზრახ წყვეტს საუბარს. იმ ეპოქაში მის მიერ ამ თემის გახმოვანება არ იქნებოდა მომგებიანი. ასეთ შემთხვევაში შესაძლო იყო მთელი მისი გამოკვლევები დაკარგულიყო.

„მერანის“ შესახებ ავტორი ერთგან აღნიშნავს: „ამას მე კი არ ვამბობ, არამედ ილია ორბელიანი - ტყვეობაში“; მას შეეძლო იგივე ეთქვა „ვპოვე ტაძარის“ შესახებაც: „ამას მე კი არ ვამბობ, არამედ ქართველი ხალხი“;

პავლე ინგოროყვა ფიქრობს - „ფიქრნი მტკვრის პირას“ დაიწერა 1837 წელს, რუსეთის იმპერატორის ნიკოლოზ პირველის საქართველოში ჩამოსვლასთან დაკავშირებით და ამას ასაბუთებს შესაბამისი არგუმენტაციით. ხომ შეიძლება იგივე ფაქტი „ვპოვე ტაძარის“ დაწერის საბაზიზ გამხდარიყო (ლექსი დაწერილია 1837 წელს). თუმცა აუცილებელი არ არის, ლექსის დაწერას რაიმე კონკრეტული საბაზი მოვუძებნოთ.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის აღნიშნული ლექსი მომდევნო თაობების პოეტთა თხზულებებში გარკვეულ გამოძახილს პოულობს. აღნიშნულის ერთ-ერთ სავარაოდო ნიმუშს უნდა წარმოადგენდეს გრიგოლ ორბელიანის „თამარ მეფის სახე ბეთანიის ეკლესიაში“. სადაც ავტორი ბეთანიის ეკლესიის სახით აღმოაჩენს დროებით „სულიერ თავშესაფარს“.

ამრიგად, ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლექსი „ვპოვე ტაძარი“ რომანტიკული ლირიკის მრავალპლანიანი შედეგია. ქართულ სალიტერატურო კრიტიკაში იგი სატრფიალო ლირიკის ნიმუშად მოიაზრება დღემდე: ჩვენი აზრით, ამგვარი ინტერპრეტაცია ავიწროებს ლირიკული გმირის მსოფლხედვის დიაპაზონს და სრულფასოვანი არ არის. ლექსის იდეა სხვგვარადაც შეიძლება გავიაზროთ: ერთი მხრივ, მასში მეტაფორულადაა გამოთქმული აზრი, რომ ადამიანს ეძლევა საფუძველი ბედნიერებისათვის და შეიძლება განიცადოს კიდევ, მაგრამ წუთისოფლის „კანონზომიერებიდან“ გამომდინარე, მუდმივად ამის შენარჩუნება შეუძლებელია; მეორე მხრივ, ლექსი ეხმიანება საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის თემას და კერძოდ, რუსეთის მიერ ქართული სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის გაუქმებასთან არის უშუალო კავშირში.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

asatiani, g'. (1969). *merani da misi avtori*. tbilisi: gamomtsemloba „sabchota saqartvelo“. (ასათიანი, გ. (1969). *მერანი და მისი ავტორი*. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“).

baratashvili, n. (2009). *Avtor-shemdgeneli l.datashvili*, tbilisi: gamomtsemloba “saqartvelos matsne”. (*ბარათაშვილი, ნ.* (2009) *ავტორ-შემდგენელი ლ. დათაშვილი*, გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“).

evgenidze, i. (1983). *qartuli romantizmis sakitxebi*. Tbilisi: tbilisis universitetis gamomtsemloba. (ევგენიძე, 1983). *ქართული რომანტიზმის საკითხები*. Tbilisi: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა).

zandukeli, m'. (1972). *tkhz*. t.1. tbilisis universitetis gamomtsemloba. (ზანდუკელი.მ (1972). *თხზ.*, ტ., 1., თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა).

kotetshvili, v'. (1959). *qartuli literaturis istoria (XIX s.)*. tbilisi: gamomtsemloba „sabchota saqartvelo“. (კოტეტიშვილი, ვ. (1959). *ქართული ლიტერატურის ისტორია (XIX ს.)*. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“).

qartuli mcerloba, (1992). t.IX, shemdgenelni: a.baqradze, r.tvaradze. tbilisi: gamomtsemloba “nakaduli”. (*ქართული მწერლობა*, (1992). ტ. IX, შემდგენელი: ა. ბაქრაძე, რ. თვარაძე. თბილისი: გამომცემლობა „ნაკადული“).

www.nplg.gov.ge/gwdict/index

www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=45&t=1472